

DEMÉNY PÉTER

RÁNK FONÓDIK AZ UGATÁS

Ilarie Voronca: *Ulysses*

■ Balázs Imre József régi és kitartó kutatója az avantgárdnak és minden olyan irányzatnak vagy áramlatnak, amelynek képzőmódja valahogy furcsa: zaklatott, ideges, különös. Elméletileg is, gyakorlatban is foglalkoztatja a téma: csak hézagosan válogatva, 2004-ben ő adta ki Bartalis János *Ujjaimból liliumok nőnek* című válogatott verseskötetét, 2018-ban pedig Max Blecher *Áttetsző test* című kötetét fordította le – mindkettőhöz kísérőtanulmányt is írva.

Ilarie Voronca *Ulyssese*, mely ugyanúgy a marosvásárhelyi Lector Kiadónál jelent meg, mint a Blecher-kötet, egy 19 részből álló poéma. „Az 1920-as évekre ez a tapasztalat [az Odüsszeuszé] a korszellem részeként mutatkozik meg: már nem annyira egy tragikus sorsú egyént, hanem valamiképpen a modern embert látjuk állandó tévelygésbenkeresésben-utazásban.” (77.) – olvashatjuk az *Utószóban*, és bár Odüsszeusz kapcsán nem használnám a „tragikus” jelzőt, a lényeg ez a modern keresés. A Bräilában Eduard Marcus néven született költő poémája 1928-ban jelenik meg, a szerző huszonöt éves korában, és egy fiatalos, érett költőt mutat. Ez a költő uralja a tradíciót, jól szerkeszt, egyéni látásmódja van, noha persze a korszellemtől nem függetlenül lát úgy, ahogy, viszont egyéníteni tudja azt. „hymnusom hozzád zeng közepszerszázada” – indul a provo-

katív költemény, s a kezekre fonódó ugatástól a postaládaként magába fogadó utcán át a türelem és alázat ikonjaként tisztelt krumpliig jutunk, nem beszélve a reggel kemencéiben kenyerekként piruló sugárutakról.

Érzékletes ez a költészet, visszavisz abba a korba, amikor még esernyő és varrógép találkozott a boncasztalon, vagy éppen oda, közelebb hozzánk, a Szócs Géza költészetébe, ahol forró vaslapon hideg eperszemek ragyognak. Sistergőn érzékletes, mondhatnám, ugyanakkor nem hivalkodón.

Hatházi Rebeka tökéletesen eltálla e líra hangulatát. Emberek lógnak ég és föld között különféle köteleken, ormóttan sziklák előtt gyártelep, női fejből előtörő halak. A színek is szembetűnők, itt a pasztell is kiabál. Homérosz Odüsszeusza körül minden kaland ellenére több volt a csend – itt a csend is kalandos vagy fordulatos. A középszerszázada korántsem középszerszerű, himnusz a viszont valóban himnusz: zeng, morajlik, árad.

Párizs varázslata is érződik itt, Párizsra, ahová Voronca gyakran utazott, s 1933-ban oda is települt. Mínta minden ott nyílt volna meg abban a korban, illetve *ebben*, itt, hiszen a poéma aktualizálja a francia fővárost. Szajna, sugárutak, szállodák: az a pezsgés, amelynek Ady Endre is sokat köszönhet, Voroncát is magával ragadta.

Ford. Balázs Imre József. Hatházi Rebeka illusztrációival. Lector, Mvhely, 2023.

A fordítás igazi művészi siker, egy jól működő nyelv remek működtetése. Innen is látszik, hogy Balázs Imre József „fejfel kutat”: mindazt, amit elméletíróként és irodalomtörténészként felfedezett és tiszt

tázott magában, költőként hibátlanul hasznosítja. Voronca magyar költővé válik, de végig megőrzi idegenségét, ami saját avantgárdságának köszönhető.

LÁTHATATLAN LÁTSZATVILÁGOK

Ughy Szabina: *Az átlátszó nő*

■ Ughy Szabina új kötete akarva-akaratlanul is hatalmába kerít, sodrása teljesen magával ragad. Ha össze kellene foglalnom két szóban a novelláskötet témáját, azt mondanám, női sorsokról szól. De nem akarom, mivel ez elvenné azt, ami a legfontosabb: a különböző nők egyediségét. A látszólag teljesen független, különálló történetek csak egy nagy egészként tudják elérni a kívánt hatást. Annyira köznapi, annyira aktuális témákról beszélnek, hogy nem lehet közömbösen elhaladni mellettük. A kötet intenzitása minden novellával egyre csak növekszik, feszíti a határokat, ki akar törni, látszani akar. A narráció letisztult, köznapi nyelvezettel alkotja meg a komplex érzésvilágokat, a maguk puritánságában ragadja meg a problémákat, amiktől életek, boldogságok függenek.

Az első novella az összes többi alapja, bevezet a könyvbe a nézés aktusa által: „Érzem magamon a tekintetet, mintha körberajzolna.” (5.) Egy olyan nőalakot körvonalaz, amelyik a többi történettel egyre csak teljeseedik és teljeseedik, sziluetttje egyre élesebben kivehető, mintha víz alól bukkanna fel. Egyszerű lenne azt mondani, hogy a látva levés problématiszódik. A

látszani akarás vagy éppen eltűnni vágyás ugyanúgy része a történeteknek, mint a rasszizmus kérdése, a férfi-női viszony, a depresszió, a halál. Sokszor találkozunk a műben a tükör motívumával, ami megszőrözi a tekinteteket, összetartja a novellákban kibontakozó történeteket. Legyen ez az autó visszapillantó tükre vagy az ablak tükröződése, vagy egy egyszerű fürdőszobai tükör, a szereplők jelenére mindenképp befolyással bír. „Úgy esik a délutáni fény az ablaküvegre, hogy egészen tisztán látom magam benne. Az arcom, a vállam, a felhúzott térdem, a mozdulataim szépnek és egészen idegennek tűnnek, mintha hosszú idő után újra látnék egy régi ismerőst.” (48.) A tükör lehetővé teszi a közvetett szemlélődést, az önvizsgálatot, és közben reflektál az olvasóra is, arra kényszeríti őt, hogy önmagába nézzen, és talán segít abban is, hogy ne ijedjen meg önmagától.

A fentiekben már érintőlegesen szó volt arról, hogy a különböző novellák, bár önmagukban is megállják a helyüket, és látszólag nincs mélyebb összefüggés, mégis egészet alkotnak. Az önálló történeteket keresztül-kasul átszővi az együttérzés, az együvé tartozás érzése, ezt